

JOUNI KITTI

Reunahuomautuksia Marjut Aikion kirjoitukseen

Tiedepolitiikka lehdessä 2006:4 professori emerita *Marjut Aikio* käsitteli ajankohtaisia saamelaiskysymyksiä. Aikio kommentoi kirjoituksessaan eri toimijoiden kannanottoja, myös minun. *Marjut Aikio* yrittää kirjoituksellaan sitkeästi todistella, että muut ovat väärässä ja hän on oikeassa.

Aikio keskittyy kirjoituksessaan todistelemaan, että saamelaisia yhä syrjitään. Tilannehan on toki helppo saada näyttämään syrjinnältä, kun eräät saamelaiskäräjien ajamat hankkeet – etenkin maanomistusulojen muuttamishanke – eivät ole menneet läpi. Aikiolle myös käräjien toiminnan julkinen kritisointi ja lehdistön kirjoittelu ovat tärkeitä argumentteja syrjinnän puolesta. Kiinnostavaa Aikion kirjoituksessa on myös se miten lappalaiskäsitteen käyttö saamelaiskäräjälaisissa hyljeksityn väestön yhteydessä nostetaan esiin rasistisena ilmiönä.

Suuri osa kirjoituksen väittämistä – ei pelkästään henkilökohtaisuuksiin menevästä – on pelkästään mielipiteitä, eikä niitä pidä ottaa tutkituina faktoina. Erityisen kyseenalainen on väittäminen, että saamelaiskulttuuri voitaisiin

pelastaa maa oikeuskysymykset ratkomalla. Aikion näyttää olevan vaikea myöntää, että saamelaismääritelmä on tehty ilman riittävää taustatutkimusta eikä siihen perustuva käräjälaki anna edellytyksiä maa oikeuskiistojen ratkaisemiseen. Oulun ja Lapin yliopistojen tekemä usein tutkimus paikkaa tätä taustatutkimuksen puutetta ja auttaa ohjaamaan demokraattista päätöksentekoa maa oikeuskysymyksissä.

Käsittämättömänä pidän Aikion arvioita vuodesta 1934 asti ilmestyneestä *Sapmelaslehdestä*, jonka päätoimittajana toimin vuosina 1980–1998. Lehden vastuullisena toimittajana törmäsin usein sen kaltaiseen ajatteluun, että lehti on hyvä, mutta vääräoppinen. Lehti ei ole koskaan pyrkinyt sensuroimaan tai vaientamaan ketään. Koska siinä on saanut kyseenalaistaa saamelaiskäräjien päätöksiä tai vastustaa poliittisen johdon kannanottoja, se on leimattu sisällöltään huonoksi. Tällainen leimaaminen on terveen järjen ivaamista ja lehden julkaisijan – kannatusyhdistyksen – pilkkaamista. Se on lisäksi yleisen moraalitajun aliarvioimista; kiittäminen tai moittiminen tapahtuu sen

mukaan suhtaudutaanko saamelaiskäräjien politiikkaan myötä- vai vastahankaisesti. Selvennykseksi on sanottava, että lehden rahoituksen lopetti saamelaiskäräjien nykypolitiikkaa edustava ryhmä, mikä osoittaa sen, että saamelaiskäräjät ei ole todellisuudessa kiinnostunut saamenkielestä ja kulttuurista eli lakisäätelistä tehtävistään.

Marjut Aikion kirjoitus ei muuten ansaitse kriittistä arviointia, mutta kirjoituksen yleisen merkityksen vuoksi puutun kahteen asiaan, jotka ovat johtaneet nykyiseen kiistaan Ylä-Lapissa. Ensimmäinen on epäonnistunut saamelaismääritelmä ja toinen on siitä seurannut kiista paremmasta oikeudesta käyttää entisten lapinkylien maita ns. lappalaislinkeinojen harjoittamiseen.

Saamelaisista ja lappalaisista

Saamelainen tarkoittaa saamelaiskäräjälaisia saamelaisia, joilla on yhteys saamenkieleen sekä niitä porolappalaisiksi merkittyjä maahanmuuttajia jotka oli merkitty lappalaisiksi vuoden 1875 jälkeisiin virallisiin asiakirjoihin. Lappalaisnimellä on vanhastaan kutsuttu pohjoisessa tai syrjäseudulla asuvia henkilöitä, jotka ovat saaneet elantonsa poronhoidosta, metsästyksestä ja kalastuksesta, eikä siis ainoastaan saamelaisia (Itkonen, Lähteenmäki). Lapissa asuu runsaasti ihmisiä, jotka polveutuvat suoraan entisten

lapinkylien asukkaista, mutta saamelaiskäräjälakia on tulkittu niin, että vain osa heistä hyväksytään saamelaiskäräjien vaaliluetteloon.

Valotan seuraavaksi saamelaiskäräjälain ja siinä esitetyn saamelaismääritelmän taustaa. Vuonna 1990 luovutettiin ministeri Puhakalle mietintö, joka sisälsi ehdotuksen saamelaislaiksi ja erinäisten lakien muuttamiseksi (Komiteamietintö 1990:32). Saamelaislakiehdotuksen tarkoituksena oli sen 1§:n mukaan muun ohella palauttaa saamelaisväestölle oikeus maahan, veteen ja elinkeinoon. Tämän pääperiaatteen toteuttamiseksi ehdotettiin, että tilajaotuksen ulkopuolisista alueista, eli lähinnä valtion maista muodostettaisiin saamelaisyhteisöä, joka olisi kuulunut omistusoikeudella perustettaville lapinkylille. Oikeuksien saajaksi kaavailtiin kieliperusteisia saamelaisia. Metsähallituksen roolin olisi korvannut saamelaisten lapin kylien muodostamat metsänhoitoyhdistykset.

Saamelaisvaltuuskunnan esityksestä perustettiin 1993 suppea virkamiestyöryhmä, joka valmisti ja antoi esi-

*Saamelaislaki
ehdotuksen
tarkoituksena
oli sen 1§:n mukaan
muun ohella palauttaa
saamelaisväestölle
oikeus maahan,
veteen ja
elinkeinoon.*

tyksensä saamelaiskäräjälaiksi. Työryhmän mietintö luovutettiin kevättalvella 1994 oikeusministerinä toimineelle Hannele Pokalle. Mainitussa esityksessä ehdotettiin saamelaismääritelmää laajennettavaksi kieleen ja itseidentifikaatioon perustuvasta määritelmästä koskemaan myös henkilöä, joka on merkitty maakirjaan, verokantoluetteloon ja henkikirjaan lappalaiseksi vuosien 1875–1923 välisenä aikana sekä tällaisen henkilön jälkeläisiä. Lappalaisesta tehtiin näin saamelainen, vaikka käsitteet eivät olekaan toistensa synonyymejä.

Vuosina 1875–1923 pohjoisissa kunnissa käytössä olleeseen henkikirjajärjestelmään kirjattiin lappalaisiksi lähinnä niitä henkilöitä, jotka olivat vastikään muuttaneet Suomeen Ruotsista tai Norjasta. Merkintä koski myös niitä uudistilallisten jälkeläisten perhekuntia, jotka olivat ajautuneet, syystä tai toisesta, tilajärjestelmän ulkopuolelle. Silloisen käytännön mukaan kaikkien oli maksettava jonkinlaista veroa, joko maakirjaan merkittynä maaveron maksajana tai sitten lähinnä elinkeino- tai henkiveron maksajana. Lappalaisena maksettu vero ei uusimpien tutkimusten mukaan osoita sidonnaisuutta omistajalle kuuluvan maksuun kyseisenä ajankohtana, sillä renkikin maksoi tällaista veroa. Oikeustieteen tohtori Wirilander ja tutkija Enbuske ovat todenneet, että veroluettelot ovat ennen isoajakoa olleet luonteeltaan tulot ja menot käsittävä virastokirjanpitojärjestel-

*Lappalaisesta
tehtiin näin
saamelainen, vaikka
käsitteet eivät olekaan
toistensa
synonyymejä.*

mä. Näiden veroluetteloiden ja henkikirjojen pohjalta ei voida osoittaa sidonnaisuutta lapinkylien veromaihin. Näin ollen 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla Suomeen siirtolaisina maahan muuttaneille porolappalaisille ei ole voinut syntyä omistajan oikeudet syrjäyttävää oikeutta. Uusimpien tutkimusten mukaan tiedetään myös varmasti, että kolmea pohjoista kuntaa lukuun ottamatta kaikki alueiden entiset lappalaiset merkattiin uudistilalliseksi maakirjaan. Sama käytäntö koski koko Enontekiötä ja eteläistä Inaria. Jos lähdetään etsimään todellisia lapinkylien veromaiden perillisiä, joudutaan menemään lapinmaidan veroluetteloihin ennen vuotta 1760 ja tuolloin ei nykyisiä porolappalaissukuja ollut lainkaan veromaiden omistajina esimerkiksi Utsjoella ja Inarissa (Wirilander, Enbuske).

Edellä oleva osoittaa miten oikeusministeriön, sisäasiainministeriön ja saamelaisvaltuuskunnan muodostama kolmen hengen työryhmä laajensi määrätietoisesti ja tarkoitushakuisesti saamelaismääritelmää kieliperus-

... kolmen hengen työryhmä laajensi määrätietoisesti ja tarkoitushakuisesti saamelaismääritelmää kieliperusteisesta lappalaiselinkeino-perusteiseksi.

teisesta lappalaiselinkeino-perusteiseksi. Työryhmä ei kyennyt ennakoimaan, että alkuperäiset lappalaissuvut tulisivat peräämään oikeuksiaan ja hakeutumaan saamelaisrekisteriin. Tältä osin lain valmistelu oli taitamatonta. Suomen saamelaiskäräjälain valmisteluvaiheen aikana oli Norjassa jo toiminnassa ns. saamelainen oikeuslautakunta, jonka tehtävänä oli selvittää maa- ja vesioikeuksia ja tehdä niiden käytöstä ja hallinnasta ehdotus. Valitettavasti näistä ehdotuksista ei otettu opiksi.

Korkein hallinto-oikeus on päätöksessään 22.9.1999 (Taltio 3181) todennut, että hallituksen esityksen yleisperustelujen mukaan tavoitteena oli luoda saamelaisille perustuslain turvaama hallinnollis-poliittinen asema, jonka avulla he voisivat nykyistä enemmän vaikuttaa päätettäessä saamen kieltä ja kulttuuria sekä saamelaisten asemaa alkuperäiskansana koskevista asioista. Lisäksi Korkein hallinto-oikeus totesi, että nykyiset kielellisellä perusteella määritellyt saamelaiset ovat lappalaisten jälkeläisiä ja että osa näistä jälkeläisistä on saattanut kadottaa saamen-

kielen äidinkielenään jo niin kauan sitten, että heitä ei nykyisen määritelmän mukaan enää pidetä saamelaisina. Tämän vuoksi KHO esitti, että saamelaisena pidettäisiin saamenkielisestä syntyperästä riippumatta myös sellaisen henkilön jälkeläisiä, jotka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastaja lappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjaan. Vaikka eduskunta poisti laista saamelaisuuden takarajaksi ehdotetun vuosiluvun 1875, siitä huolimatta KHO pitäytyi tulkinnassaan tässä takarajassa. Korkein hallinto-oikeus totesi, että verotuksellista, elinkeinonperustuvaa taloudellista sidettä saamelaisuuteen ei voida pitää niin tärkeänä kuin kielellistä sidettä. Pidän KHO:n tulkintaa erikoisena, koska se johti omalaatuisen tilanteeseen perusoikeuksien kannalta: kielen menetys voi olla peruste oikeuksien menetykselle tai että kieli osoittaa omistuksen.

Saamelaisille palautettavista oikeuksista?

Marjut Aikio näyttää lähtevän siitä, että saamelaisten maa- ja vesioikeuskysymykset olisi saatava ratkaisuun, jotta Suomi voisi ratifioida alkuperäis- ja heimokansojen turvaksi tarkoitettun ILO-sopimuksen. ILO-sopimuksen ratifiomisesta keskusteltaessa ei kuitenkaan voida jättää huomioimatta Eduskunnan perustuslakivaliokunnan lausuntoja, joissa todetaan, että maanomistusoijen muut-

taminen ei ole mahdollista ilman pätevää tieteellistä selvitystä (PeVL 6/2002 vp).

Kuten Oulun ja Lapin yliopistojen selvitykset osoittavat saamelaisilla ei ole ollut muut poissulkevaa kollektiivista omistusoikeutta entisten lapin kylien maihin ja elinkeinoihin. Sen sijaan tämä oikeus on ollut niillä lappalaisilla, jotka perustivat veromailleen uudistilan. Tutkimukset osoittavat siten yksiselitteisesti, että vuosina 1875–1923 valtio ei ottanut saamelaisilta sellaisia maa-oikeuksia itselleen, joita saamelaiskäräjät on vaatinut saamelaisille palautettaviksi. Tutkimuksista ilmenee selvästi, että esim. Vuotsoon alun perin Kautokeinoista muuttaneet porolappalaiset eivät ole alueen alkuperäisväestöä, vaan sitä ovat ne ihmiset, jotka polveutuvat suoraan alueen vanhoista lappinsuvuista ja joista osaa ei saamelaismääritelmän nojalla hyväksytty saamelaiskäräjien vaaliluetteloon (Enbuske, Linkola, Nickul).

ILO-sopimuksen ratifiointiin liittyvä keskustelu perustuu saamelaismäärittelyn piiriin kuuluvien ihmisten,

Vaikka eduskunta poisti laista saamelaisuuden takarajaksi ehdotetun vuosiluvun 1875, siitä huolimatta KHO pitäytyi tulkinnassaan tässä takarajassa.

*Erottavana tekijänä
on siis
saamelaismääritelmä,
ei historialliset
oikeudet tai laillinen
saanto.*

lapinkylien osakkaista polveutuvien saamelaiskäräjien vaaliluetteloon kuulumattomien ihmisten ja muun väestön väliseen erotteluun. Saamelaiskäräjät katsoo edustavansa alkuperäiskansaa, kun taas vanhimpaan asutukseen kuuluvat osin verisukulaiset lappalaiset eivät sitä olisi, siitäkin huolimatta vaikka he kykenisivät asiakirjoilla osoittamaan laillisen saannon kautta omistuksen rinnastettavan hallintaoikeuden entisen lapinkylän alueeseen. Erottavana tekijänä on siis saamelaismääritelmä, ei historialliset oikeudet tai laillinen saanto. Saamelaiskäräjät ei kuitenkaan edusta mitään osin maanomistajaa, eikä saamelaisrekisteri ole kiinteistörekisteri. Siis se, että henkilö on rekisteröity saamelaiseksi, ei ole sellainen dokumentti, joka osoittaisi hänen olevan juuri se saamelainen, jonka esivanhemmilta valtio kauan sitten otti ne maa- ja elinkeino-oikeudet itselleen ja jolle ne nyt sitten ILO-sopimuksen mukaan pitäisi palauttaa takaisin. Tällaisten vaatimusten toteuttaminen toisi ilman laillista saantoa Suomen puolella sijainneille historiallisille lapinkylille uudet omistajat:

pääasiassa Norjasta ja Ruotsista Suomeen siirtolaisina 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla muuttaneiden porolappalaisten jälkeläiset. Käytännössä tämä merkitsisi, että oikeuksiensa turvaksi uudistiloja veromailleen vuosina 1695–1875 perustaneista saamelaisista ja lappalaisista polveutuva väestö syrjäytettäisiin luonnonvaroja koskevasta päätöksenteosta. Saamelaiskäräjät on jo vuosikausia pyrkinyt juuri tähän esittämällä näyttöön perustamattomia vaatimuksia oikeuksien palauttamisesta.

Se, että voidaan Suomeen siirtolaisina muuttaneiden porolappalaisten jälkeläisille antaa sellaisia oikeuksia, joita he eivät ole koskaan täällä ennestään omistaneet, on käsiteltävä tuomioistuimessa. Toisaalta on muistettava, että suuri osa heistä on saanut Suomessa tilajärjestelmään sisältyviä etuuksia (isojakotilat, krunnumetsätorpat, asutustilat, rintamiestilat, poromiestilat, luontaistilat, kolttatilat jne.) paljon laajemmassa mitassa, kuin siinä maassa mistä heidän esivanhempansa muuttivat Suomeen. Niissä maissa porosaamelaiset ovat edelleenkin vuokramiehinä valtion mailla.

Euroopan Neuvoston vähemmistöoikeuksia käsittelevä komitea on äskettäin puuttunut Suomea koskevassa maaraportissaan vähemmistöoikeuksien puiteyleissopimukseen. Komitea toteaa, että saamelaisten oikeuksien kehittäminen edellyttää ettei kenenkään muiden alueella asuvien laillisia, perustuslain

suojaa nauttavia, oikeuksia heikennetä. Komitea toteaa lisäksi, että muillakin kuin saamelaisilla on tällaisia oikeuksia. Ensimmäisen keran maaraportissa mainitaan myös kveenit erityisenä kansanryhmänä.

Stereotypiat johtavat harhaan

Aikio paheksuu saamelaisten eksotisointia matkailuliiketoiminnassa, mutta kierrättää silti itse matkailumarkkinoinnin vaalimaa stereotyyppistä kuvaa perinteisen poronhoidon merkityksestä saamelaisille. Suurin osa saamelaisista ei harjoita poronhoitoa eikä edes ole sen kanssa missään tekemisissä. Saamelaiset/lappalaiset ilmeisesti ovat kehittäneet nykyisen suurporonhoidon 1500-luvulta lähtien. He ovat käyttäneet poroja myös vetoeläimenä, kantoeläimenä ja lisäksi maidon ja lihantuottamisessa. Porot olivat välttämätön lisä metsästyksen ja kalastuksen ohella, sillä ne takasivat perusturvan epävarmassa pyyntikulttuurissa. Vasta toisen maailmansodan jälkeinen kausi on merkinnyt kokonaisvaltaista muutosta saamelaisten poronhoidossa. Nykyään poronhoidossa ja kuljetuksessa käytetään tavallisesti moottorikelkkoja, ja myös lentokoneita ja helikoptereita. Poronhoidosta Suomen 7500 rekisterissä olevasta saamelaisesta saa pääasiallisen toimeentulonsa n. 330 ihmistä eli 4,5 %, joten vaatimukset poronhoidon yksinoikeuden

*Saamenkielen
elvyttäminen kaipaa
ratkaisuja, jotka
liittyvät yksilötasolla
tehtäviin valintoihin.*

turvaamisesta saamelaisille eivät pelasta saamenkieltä (pohjoisten kuntien kunnalliskertomukset)!

Mielestäni saamelaisuus on ollut aikaisempina aikoina ennen kaikkea kielen synnyttämää yhteisöllisyyttä, jonka ylläpidossa sosiaalinen verkosto oli paikkasidoksen kanssa keskeistä. Ylä-Lapin suuremmissa taajamissa, joissa suomenkielistä väestöä tällä hetkellä on eniten, kielisuhde on muuttunut jyrkästi viimeisten vuosien kuluessa suomipainotteiseksi. Monet saamelaisalueen syrjäkylistä taajamiin siirtyneet saamenkieliset ihmiset ovat saattaneet tietoisesti unohtaa juurensa, sopusuhteeseen lapsensa paremmin ympäröivään yhteiskuntaan. Tästä on seurannut se, että seuraavien sukupolvien sidos saamelaiskulttuuriin ja saamenkieleen on jäänyt väkisin ohueksi. Henkikirjoituksessa äidinkielen saamen ilmoittaneiden määrä on jatkuvasti laskenut viimeisen 30-vuoden aikana.

Myös suuri osa niistä saamelaisista, joille poronhoito on pääasiallinen elinkeino, asuu suomenkielisissä taajamissa tai niiden läheisyydessä. Suurin osa saamelaisista

ei enää elä poronhoidosta, kalastuksesta ja pienimuotoisesta maanviljelystä. Yhä useampi saamelaisista toimii opettajina, terveydenhuollon parissa, valtion viroissa, palvelualoilla tai muissa ei-perinteisissä ammateissa (Helander). Sosiaalinen asema saamelaisten kuten valtaväestönkään keskuudessa ei perustu enää yksinomaan varallisuuteen tai perhetaustaan. Tänä päivänä yhä useamman saamelaisen kohdalla henkilökohtainen menestys on paremminkin koulutuksen varassa. Tällä kehityksellä on kuitenkin kääntöpuolensa. Tämän päivän saamelaisnuori ei voi ainakaan Suomessa automaattisesti vanhempiensa tapaan valita elinkeinokseen perinteistä poronhoitoa. Varsinkin meillä Suomessa tehoporonhoito on johtanut tilanteeseen, jossa ympäristön suojelemiseksi promääriä on jouduttu supistamaan. Ne saamelaisnuorista, jotka eivät ole kiinnostuneita kouluttamaan itseään mutta ovat pakotettuja valitsemaan jonkun toisen elämänuran kuin esimerkiksi poronhoidon, saattavat tuntea itsensä syrjäytyneiksi. Saamenkielen elvyttäminen kaipaa ratkaisuja, jotka liittyvät yksilötasolla tehtäviin valintoihin. Niissä valinnoissa ei ole apua maanomistusta koskevista poliittisista päätöksistä.

Yhteenveto

Saamelaiskäräjät on lukuisissa esityksissään vaatinut oikeuksien lisäämistä saamelai-

sille alkuperäis- ja heimokansojen koskevan sopimuksen ILO nro 169:n perusteella. Kansainväliset sopimukset eivät kuitenkaan ole kansallista lainsäädäntöä ennen kuin Eduskunta on tehnyt tarpeelliseksi katsomansa muutokset kansallisiin lakeihin. Lainsäädännön muuttamista on arvioitava sen mukaan onko Suomessa sellaista alkupe- räiskansaa, jolle tulisi valtion itselleen aikoinaan omimat maat palauttaa. Oikeusministeriön Oulun ja Lapin yliopistolta tilaamat selvitykset osoittavat yksiselitteisesti, että näin ei ole. On myös todettava, että mikäli ILO:n yleissopimus välttämättä halutaan saattaa Suomessa voimaan, sen saattamiseksi välttämätön lainvalmistelu ei voi lähteä yksinomaan maa- han osin laittomasti Suomeen siirtolaisina muuttaneiden porosaamelaisten näkökulmasta (Tikkanen). Huomi- oon on otettavat kaikki ne näkökohdat mitä selvitysmies Wirilander on tuonut esille Suomen puolella sijainneiden historiallisten lapinkylien ja kolttien oikeuksista ja niihin liittyvistä selvitystarpeista. Sen lisäksi on luonnollisesti otettava vielä huomioon Suomen perustuslaki, Suomea sitovat kansainväliset sopimukset (esim. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus muutoksineen), Suomen liittymisestä Euroopan Unioniin seuranneet velvoitteet jne. Lisäksi on muistettava, että kansainväliset sopimukset hyväksytään tavallisina lakeina, eikä niillä voida loukata samalla alueella asu- vien ihmisten perusoikeuksia.

Kansainväliset sopimukset eivät myöskään velvoita muuttamaan kansallista historiaa toiseksi.

Marjut Aikion viittauksista ILO-yleissopimukseen totean, että se ei ole peruste omistukselle, vaan ainoastaan peruste menetysten palauttamiseen sikäli kuin siitä on näyttöä. Tältäkin osin ei ole näyttöä, että porolappalaisilta olisi jotakin sellaista pois otettu joka pitäisi heille erikseen ko. sopimuksen mukaan palauttaa. Toisaalta kaikki selvitykset osoittavat, että saamelaiset eivät ole sellainen heimoasteella elävä kansa, jonka varsinaiset kulttuuriset ja taloudelliset olot erottavat sen selvästi maan muista väestöryhmistä. He eivät ole sellaisia alkuasukkaita, jotka ovat säilyttäneet kokonaan tai osittain omat sosiaaliset, taloudelliset, kulttuuriset ja poliittiset instituutiot, vaan he ovat olleet osa järjestäytyntä yhteiskuntaa jo 1500-luvulta lähtien (mm. Hiltunen).

Saamelaiset erottuvat muista suomalaisista lähinnä kielensä ansiosta (Itkonen). Saamelaiset eivät ole homogeeninen, maata omistamaton ja saamelaiskulttuuriin kuuluvista perinteisistä elinkeinoista toimeentulonsa saava kansa. Saamelaisasutus ei ole keskittynyttä, vaan saamelaiset ja suomalaiset asuttavat samoja alueita ja saamelaiset ovat huomattavassa määrin jo sekoittuneet muuhun väestöön. Saamelaiset ja suomalaiset harjoittavat saamelaisten kotiseutualueella samanlaisia elinkeinoja samanlaisin menetelmin. Oike-

us maankäyttöön määräytyy samanlaisten oikeudellisten edellytysten mukaan. Valtaosa saamelaisväestöstä omistaa maata Suomessa. Kaikilla poronhoitajilla on oikeus käyttää toisen maata porolaitumenaan. Pohjois-Suomen paikallisilla asukkailla on lisäksi metsästysoikeus valtion maalla. Niin ollen perinteiset maankäyttömuodot, eli porojen laiduntaminen ja metsästys on saamelaisille turvattu.

Mikään tähän mennessä tehty selvitys Suomessa ei osoita, että saamelaisten kotiseutualueella olevat entisten lapinkylien maat olisivat kuuluneet Ruotsista ja Norjasta 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla muuttaneille porosaamelaisille tai heidän esi-isillensä. Sen sijaan asiakirjojen avulla voidaan myös osoittaa, että osa lappalaisväestöstä polveutuvasta saamelaisväestöstä on omistanut maata saamelaisten kotiseutualueella (Wirilander).

Mielestäni saamelaisen kulttuurin harjoittamiselle tai sen kehittämiseksi ei ole nykyisin maanomistuksesta tai Suomen lainsäädännöstä johtuvia esteitä ja maahan muuttaneiden porosaamelaisten asema on asutuslakien ja muiden lakien perusteella jopa parempi kuin monilla Suomen alkuperäisillä lappalaisuilla ja parempi kuin saamelaisilla niissä maissa mistä he muuttivat Suomeen. Ulkomailta Suomeen 1800-luvun jälkimmäisellä puoliskolla muuttaneiden porolappalaisten siirtolaisten jälkeläisillä on käytännöllisesti katsoen kaikista tullut myös

maanomistajia oikeuksineen mm. koltta-, porotila- ja luon-
taistilalainsäädännön kautta.

KIRJALLISUUTTA

ADVISORY COMMITTEE ON THE FRAMEWORK CONVENTION FOR THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES. Strasbourg, 20 April 2006. ENBUSKE, M. Asutuksen ja maankäytön historia Keskeisessä Lappissa ja Enontekiöllä 1900-luvun alkuun. Julkaisu 2006:6. Oikeusministeriö.

HELANDER, J. Suomen saamelaisväestö ja heidän elinkeinonsa. Dieđut nro 2. Sámi Instituhtta. Kautokeino 1991.

HILTUNEN, M. Maailma maailmojen välissä. Enontekiön asukkaat, elinkeinot ja maanhallinta 1550–1808. Julkaisu 2006:5.

ITKONEN, T.I. Suomen lappalaiset vuoteen 1945 Osat I ja II. Porvoo - Helsinki - Juva 1984

JOONA, J. Poronhoito-oikeus maankäyttöoikeutena. Lakimiesliiton kustannus Rovaniemi 1993.

JOONA, J. Entisiin Tornion ja Kemmin Lapinmaihin kuuluneiden alueiden maa- ja vesioikeuksista. Juridica Lapponica 32. Rovaniemi 2006.

LINKOLA, M. (toim.) Entinen Kemmijoki, Weilin & Göös, Helsinki 1967

LINKOLA, M. Saamelaisen paimentolaisporonhoidon yleispiirteet. Ibid. pp. 167–187. (The different phases in nomadic reindeer husbandry practiced by the Sami.)

LÄHTEENMÄKI, M. Kalotin kansaa. Rajankäynnit ja vuorovaikutus Pohjoiskalotilla 1808–1889. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki 2004.

LÄHTEENMÄKI, M. Suomen Lapin synnystä alueiden Lappiin (From

the birth of Finnish landscape painting). Terra. Sivut 147–158.

NICKUL, K. Saamelaiset kansana ja kansalaisina. Suomalaisen kirjallisuusseuran toimituksia 297. Helsinki 1970.

SAAMELAISTENKOTISEUTUALUEEN KUNTIENS (Enontekiö, Inari, Utsjoki ja Sodankylä) kunnalliskeratomukset vuosilta 2004-2005.

SAAMELAISLAKITOIMIKUNTA. Saamelaislakitoimikunnan mietintö 1990:32. Helsinki 1990.

SAAMELAISTENKULTTUURI-ITSEHALLINTO. Saamelaistyöryhmän mietintö. Helsinki 1994.

SAAMELAISTOIMIKUNNAN MIE-

TINTÖ. Saamelaistoimikunnan mietintö. Komiteamietintö 2001:14. Helsinki 2001.

TIKKANEN, H. Lapin pohjoisrajan kysymyksiä 1800-luvulla. Lapin tutkimusseuran vuosikirja. Tornio 1966.

TANNER, V. Ihmismaantieteellisiä tutkimuksia Petsamon seudulta. Toimittanut Paulo Susiluoto. Ranskasta kääntänyt Pirjo Hyvärinen. SKS, Helsinki 2000.

TEGENGREN, H. En utdöd lappkultur i Kemi Lappamrk. Acta Academiae Aboensis, Humaniora XIX. Åbo, 1952-1953.

VAHTOLA, J., ENBUSKE, M., HILTUNEN, M., NAHKIAISOJA, T. &

JONNA, J. Yhteenveto ja tiivistelmä Lapinmaan maa- ja metsäoikeudet -tutkimuksesta. Julkaisu 2006:8. Oikeusministeriö 2006.

VIHERVUORI, P. Maahan, veteen ja luonnonvaroihin sekä perinteisiin elinkeinoiniin kohdistuvat oikeudet saamelaisten kotiseutualueella. Oikeusministeriön yleisen osaston julkaisu 3/1999. Helsinki 1999

WIRILANDER, J. Lausunto maanomistusoloista ja niiden kehityksestä saamelaisten kotiseutualueella. Oikeusministeriö. Helsinki 2001.